

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Підготовлено професором кафедри психології *Г. В. Ложкіним*
і доцентом кафедри психології *Т. В. Петровською*

Затверджено на засіданні кафедри психології
(протокол № 8 від 10.03.06)

Перезатверджено на засіданні кафедри загальної психології
(протокол № 7 від 29.04.11)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Ложкін Г. В., Петровська Т. В. Навчальна програма дисципліни “Економічна психологія” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Економічна психологія”, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Високоєфективна діяльність у сфері бізнесу й управління на сучасному етапі неможлива без розуміння соціально-психологічних процесів, що супроводжують господарську діяльність.

Вивчення курсу економічної психології зумовлено необхідністю розуміння впливу економічних факторів на людину як суб'єкт господарських відносин, що охоплює сферу розподілу та споживання, підприємництва та товарно-грошового обміну.

Вивчення курсу економічної психології сприятиме глибшому і сучасному розумінню економічних явищ з урахуванням їх психологічних складових, а також формуванню навичок використання деяких економіко-психологічних закономірностей.

Пропонована дисципліна розглядає актуальні проблеми урахування особистісних якостей, моделей економічної поведінки і психологічних закономірностей в господарській діяльності, що сприятиме вдосконаленню власної економічної поведінки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні проблеми економічної психології Предмет і завдання економічної психології як галузі психологічної науки
2	Виникнення і розвиток економічної психології
3	Основні проблеми людського фактора в економіці та психологічні детермінанти економічної поведінки людини
4	Змістовий модуль II. Соціально-психологічні особливості суб'єктів економічних відносин Стратифікація суспільства: сприйняття економічної політики держави суб'єктами економіки
5	Фінансова психологія
6	Психологія багатства та бідності
7	Психологія платника податків
8	Трудова поведінка особистості та механізми її регуляції

1	2
9 10 11 12 13	Змістовий модуль III. Психологія підприємницької діяльності Соціально-психологічні аспекти підприємництва Особистісні детермінанти підприємництва Культура підприємницької діяльності Конфлікти в підприємницькій діяльності Психологічні аспекти економічної безпеки в підприємницько-господарській діяльності
14 15 16 17	Змістовий модуль IV. Психологія споживача Економіко-психологічні особливості ринкових відносин Закономірності поведінки споживача Індивідуальні детермінанти поведінки споживача Психологія реклами
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні проблеми економічної психології

Тема 1. Предмет і завдання економічної психології як галузі психологічної науки

Предмет та об’єкт економічної психології. Економічна психологія в системі наук. Структура економічної психології. Поняття про суб’єкт господарських відносин. Методи економіко-психологічних досліджень. Значення економічної психології для розуміння законів ринкових відносин.

Література [1; 5; 7; 29; 33]

Тема 2. Виникнення і розвиток економічної психології

Еволюція економіко-психологічних ідей у вітчизняній і зарубіжній науці. Мікро-, мезо- та макроекономічні теорії. Концепція “економічної людини”. Психологічні проблеми обміну, розподілу та споживання.

Література [1; 2; 5; 7; 29; 33]

Тема 3. Основні проблеми людського фактора в економіці та психологічні детермінанти економічної поведінки людини

Економічна поведінка та механізми її регуляції. Когнітивні, афективні та мотиваційні компоненти економічної поведінки. Ієрархія потреб та економічна поведінка. Адаптивна та дезадаптивна поведінка. Фактори прийняття економічного рішення. Готовність до ризику. Мотиви споживання та трудової діяльності. Мотиви накопичення та збереження. Вплив емоцій на поведінку та прийняття рішення.

Література [1; 2; 3; 5; 7; 16; 29; 33]

Змістовий модуль II. Соціально-психологічні особливості суб'єктів економічних відносин

Тема 4. Стратифікація суспільства: сприйняття економічної політики держави суб'єктами економіки

Економіко-психологічна адаптація. Економічне благополуччя та рівень життя. Індивідуально-психологічні умови адаптації до ринкових відносин. Тенденція зміни поведінки під впливом ринкових перетворень. Ставлення до приватної власності як центральна категорія економіко-психологічного аналізу господарської діяльності у соціумі.

Література [4; 7; 11; 24; 25; 33]

Тема 5. Фінансова психологія

Загальні закономірності поведінки на фінансовому ринку. Вплив психологічних факторів на фінансово-грошові відносини. Психологія ризику та управління фінансовими ризиками. Психологія зберігаючої поведінки. Ставлення до грошей та грошова поведінка. Гроші як об'єкт психологічної оцінки. Типи акцентованої поведінки щодо використання грошей.

Література [2; 3; 6; 7; 27; 32]

Тема 6. Психологія багатства та бідності

Проблема бідності та багатства у психології. Економічна депривація. Добровільна та вимушена адаптація до ринкових відносин. Психологічні причини бідності. Особистісні характеристики бідних.

Література [3; 4; 7; 11; 24; 25; 33]

Тема 7. Психологія платника податків

Форми поведінки платника податків. Податковий менталітет. Психологічний аналіз тенденції ухилення від податків.

Література [3; 4; 7; 14–16]

Тема 8. Трудова поведінка особистості та механізми її регуляції

Трудова поведінка як соціальна та психологічна проблема. Параметри трудової діяльності. Особистісні якості та результативність трудової діяльності. Задоволеність роботою. Безробіття та економічна депривація. Особливості дезадаптованої поведінки.

Література [1; 3; 4; 9; 21]

Змістовий модуль III. Психологія підприємницької діяльності

Тема 9. Соціально-психологічні аспекти підприємництва

Об'єктивні психологічні передумови розвитку підприємницької діяльності. Етика підприємництва. Корпоративна етика. Еволюція соціокультурних стереотипів у підприємницькій поведінці. Психологічний образ підприємця. Моделі підприємницької поведінки.

Література [1–3; 7; 12; 15; 20; 23]

Тема 10. Особистісні детермінанти підприємництва

Суб'єктивні фактори розвитку підприємництва. Здібності до підприємницької діяльності. Психофізіологічний підхід до вивчення підприємництва. Психологічний портрет підприємця. Ставлення до ризику та інноваційний потенціал.

Література [1–3; 7; 12; 15; 20; 23]

Тема 11. Культура підприємницької діяльності

Підприємницька діяльність і принципи її організації. Поняття, зміст і генезис організаційної культури в системі підприємництва. Підготовка до комерційних переговорів. Організація проведення переговорів. Культура поведінки бізнес-суб'єктів в умовах конкуренції. Ключові фактори успіху в конкуренції. Економічна психологія та управління.

Література [3; 4; 6–8; 20; 23]

Тема 12. Конфлікти в підприємницькій діяльності

Причини конфліктів у підприємницькій діяльності. Взаємодія в конфліктній ситуації. Комерційні переговори та психологічна підготовка до них. Вибір оптимального стилю поведінки у кризових і конфліктних ситуаціях.

Література [3; 7; 15; 16; 25; 30]

Тема 13. Психологічні аспекти економічної безпеки в підприємницько-господарській діяльності

Психологія комерційної таємниці. Безпечна поведінка. Стратегія фірми та помилки в управлінні. Безпека та психологічний клімат установи. Створення корпоративного іміджу.

Література [1; 3; 7; 16; 17; 25–27; 30]

Змістовий модуль IV. Психологія споживача

Тема 14. Економіко-психологічні особливості ринкових відносин

Споживач та ринкова система. Ставлення до речей та власності. Речі та самоідентичність. Попит та пропозиція. Моделі ринку праці. Соціокультурні основи ринку праці.

Література [1–3; 7; 9; 12; 14; 24; 31]

Тема 15. Закономірності поведінки споживача

Моделі поведінки споживача. Принципи поведінки споживачів. Процес прийняття рішень споживачами. Модель процесу прийняття рішень. Вплив середовища та культури на поведінку споживача.

Література [1; 2; 7; 9; 12; 14; 31]

Тема 16. Індивідуальні детермінанти поведінки споживача

Прогнозування поведінки споживача. Вплив індивідуальних властивостей на вибір товару. Особистість та естетичні уподобання. Мотивація споживачів.

Література [1; 2; 7; 9; 12; 14; 31]

Тема 17. Психологія реклами

Психологія ціноутворювання та реклами. Емоційний вплив реклами. Цілі маркетингу та рекламних комунікацій. Позиціонування торгових марок. Стратегії використання засобів реклами.

Література [1; 2; 7; 9; 12; 14; 16; 31]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Економічна психологія як галузь психологічної науки.
2. Еволюція економіко-психологічних ідей у вітчизняній та зарубіжній науці.
3. Когнітивні компоненти прийняття економічного рішення.
4. Мотиваційна сфера економічної поведінки.
5. Вольові компоненти економічної поведінки.
6. Вплив емоцій на поведінку та прийняття економічного рішення.
7. Вплив змісту емоцій на споживацький вибір.
8. Ієрархія потреб та економічна поведінка.
9. Індивідуально-психологічні умови адаптації до ринкових відносин.
10. Економічна депривація.
11. Психологічні причини бідності.
12. Вплив психологічних факторів на фінансово-грошові відносини.
13. Закономірності поведінки на фінансовому ринку.
14. Типи акцентованої поведінки щодо використання грошей.
15. Фактори, що впливають на ставлення до грошей.
16. Психологія зберігаючої поведінки.
17. Психологія ризику та управління фінансовими ризиками.
18. Форми поведінки платника податків.
19. Трудова поведінка як соціальна та психологічна проблема.
20. Параметри трудової поведінки.
21. Особистісні якості та результативність трудової поведінки.
22. Безробіття та економічна депривація.
23. Об'єктивні передумови розвитку підприємницької діяльності.
24. Етика підприємництва та корпоративна етика.
25. Еволюція соціокультурних стереотипів у підприємницькій поведінці.
26. Психологічний образ підприємця.
27. Моделі підприємницької поведінки.
28. Суб'єктивні передумови підприємництва.
29. Здібності до підприємницької діяльності.
30. Психологічний портрет підприємця.
31. Ставлення до ризику.
32. Психологічні аспекти економічної безпеки в підприємницько-господарській діяльності.
33. Психологія комерційної таємниці.

34. Безпечна поведінка в бізнесі.
35. Корпоративний імідж та ідентифікація з фірмою.
36. Безпека та психологічний клімат установи.
37. Причини конфліктів у підприємницькій діяльності.
38. Комерційні переговори та психологічна підготовка до них.
39. Характеристика переговорних стратегій.
40. Вибір оптимального стилю поведінки в кризових і конфліктних ситуаціях.
41. Особистісна стратегія підприємницької діяльності.
42. Структура особистісного потенціалу підприємницької діяльності.
43. Мотивація підприємницької поведінки.
44. Принципи поведінки в організаціях.
45. Культура ділового спілкування та групова поведінка.
46. Культура поведінки бізнес-суб'єктів в умовах конкуренції.
47. Стратегії конкуренції.
48. Економіко-психологічні особливості ринкових відносин.
49. Споживач і ринкова система.
50. Психологічні фактори, що впливають на вибір товару чи послуги.
51. Моделі поведінки споживача.
52. Психологічна характеристика покупця.
53. Вплив особистісних характеристик на споживацький вибір.
54. Психологія ціноутворення та реклами.
55. Реклама та мода.
56. Етапи прийняття рішення про покупку.
57. Емоційний вплив реклами.
58. Модель процесу прийняття рішень споживачем.
59. Використання моделі прийняття рішень організаціями.
60. Методи вивчення споживача.
61. Фундаментальні принципи поведінки споживачів.
62. Вплив аналізу поведінки споживачів на бізнес-стратегію.
63. Маркетингові стратегії.
64. Зовнішні фактори, що впливають на рішення споживача.
65. Характеристика стадії усвідомлення потреби при прийнятті рішення.
66. Характеристика стадії прийняття рішення споживачем: пошук інформації.
67. Характеристика стадії прийняття рішення споживачем: оцінювання варіантів.
68. Характеристика процесу покупки.

69. Стадія споживання.
70. Стадія оцінки варіантів за результатами споживання.
71. Типи процесу прийняття рішення при первинній і повторній покупці.
72. Імпульсивні покупки.
73. Фактор часу при покупці.
74. Настрій споживача.
75. Діагностика поведінки споживачів.
76. Діти як споживачі.
77. Вікові характеристики поведінки споживачів.
78. Стиль життя та споживання.
79. Мотиваційний конфлікт при споживанні.
80. Вплив культури на споживання.
81. Вплив сім'ї на споживання.
82. Груповий та персональний вплив на споживання.
83. Детермінанти успіху та невдач роздрібного продавця.
84. Типи потреб споживача.
85. Цілі маркетингу та рекламних комунікацій.
86. Ефекти комунікацій в рекламі.
87. Позиціонування торгових марок.
88. Методи просування, які використовуються в торгівлі.
89. Стратегії використання засобів реклами.
90. Культура організації підприємницької діяльності.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Еволюція “людського фактора” в економічній науці.
2. Психологічні особливості підприємницької діяльності.
3. Еволюція соціокультурних стереотипів у підприємницькій поведінці.
4. Моделі підприємницької поведінки.
5. Суб'єктивні передумови підприємництва.
6. Психологічний образ підприємця.
7. Об'єктивні передумови розвитку підприємницької діяльності.
8. Ставлення до грошей представників різних груп.
9. Вплив грошей на формування особистості.
10. Гендерні особливості ставлення до грошей.
11. Психологія бідності.
12. Психологія багатства.
13. Етапи становлення реклами.

14. Психологія сприйняття та рекламний бізнес.
15. Цілі маркетингу та рекламних комунікацій.
16. Ефекти комунікацій у рекламі.
17. Стратегії використання засобів реклами.
18. Емоційний вплив реклами.
19. Моделі поведінки споживача.
20. Економіко-психологічні особливості ринкових відносин.
21. Психологічні фактори, що впливають на вибір товару чи послуги.
22. Методи вивчення споживача.
23. Діти як споживачі.
24. Вікові характеристики поведінки споживачів.
25. Вплив культури на споживання.
26. Трудова поведінка як соціальна та психологічна проблема.
27. Культура організації підприємницької діяльності.
28. Культура організації міжнародного бізнесу.
29. Безпечна поведінка в бізнесі.
30. Економіко-психологічні особливості ринкових відносин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Андреева И. В.* Экономическая психология. — СПб.: Изд-во СПб ГУЭФ, 2000.
2. *Карнышева А. Д., Винокурова М. А.* Этнокультурные традиции и инновации в экономической психологии — М.: Изд-во “ИП РАН”, 2010.
3. *Ложкін Г. В., Спасенніков В. В.* Економічна психологія. — К.: Професіонал, 2006.
4. *Соколинский В. М.* Психологические основы экономики. — М.: Б/и, 1999. — 230 с.
5. *Социальная психология экономического поведения* / Отв. ред. А. Л. Журавлев, Е. В. Шорохова. — М.: Наука, 1999.
6. *Цветков С. А.* Введение в экономическую психологию. — Владимир: Владимир. ин-т бизнеса, 2004. — 103 с.
7. *Щербатых Ю. В.* Психология предпринимательства и бизнеса. — СПб.: Питер, 2009.

Додаткова

8. *Алле М.* Поведение рационального человека в условиях рынка: критика постулатов и аксиом американской школы // THESIS:

- риск, неопределенность, случайность. — 1994. — Вып. 5. — С. 217–241.
9. *Бункина М. К., Семенов В. К.* Экономика и психология. На перекрестке наук. — М.: Дело и Сервис, 1998.
 10. *Грей К.* Предпринимательство в 90-х годах // *Иностр. психология.* — 1997. — № 9. — С. 37–45.
 11. *Дейнека О. С.* Экономическая психология. — СПб.: Изд-во СПб ун-та, 2000.
 12. *Економічна соціологія* / За ред. В. М. Ворони, В. Є. Пилипенка. — К., 1997.
 13. *Журавский Ю.* Об экономической инерции // *Экон. науки.* — 1985. — № 1.
 14. *Журавлев А. Л.* Экономическая психология в контексте современной психологической науки // *Проблемы экономической психологии.* Т. 1/ Отв. ред. А. Л. Журавлев, А. Б. Купрейченко. — М.: ИП РАН, 2004. — С. 5–21.
 15. *Заславская Т. И.* Бизнес-слой российского общества: сущность, структура, статус // *Обществ. науки и современность.* — 1995. — № 1.
 16. *Иноземцев В. Л.* Теория постиндустриального общества как методологическая парадигма российского обществоведения // *Вопр. философии.* — 1997. — № 10.
 17. Китов А. И. Экономическая психология. — М., 1987.
 18. Кондратьев Н. Д. Основные проблемы экономической статики и динамики. — М.: Прогресс, 1991.
 19. Лунт П. Психологические подходы к потреблению: вчера, сегодня, завтра // *Иностр. психология.* — 1997. — № 9. — С. 8–16.
 20. *Малахов С. В.* Экономический человек и рациональность экономической деятельности (Обзор зарубежных исследований) // *Психол. журн.* — 1990. — Т. 11. — № 6. — С. 38–46.
 21. *Наумова Н. Ф.* Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения. — М., 1988.
 22. *Нейман Дж., Фон Моргерштерн О.* Теория игр и экономическое поведение. — М.: Наука, 1970.
 23. *Олейник А.* Институциональная экономика. Теория фирмы // *Вопр. экономики.* — 1999. — № 9. — С. 123–134.
 24. *Ответственность* в управлении. — М., 1985.
 25. *Підприємець* України: ескізи до соціального портрету / За ред.: В. М. Ворони, Є. І. Суїменка. — К., 1995.

26. *Пилипенко В. Е.* Организация. Труд. Эффективность. — К., 1991.
27. *Русский народ.* Его обычаи, обряды, предания, суеверия и поэзия. — М.: Автор, 1992.
28. *Позняков В. П.* Экономическая психология как отрасль психологической науки // Проблемы экономической психологии. Т.1/ Отв. ред. А. Л. Журавлев, А. Б. Купрейченко. — М.: ИП РАН, 2004. С. 43-57.
29. *Проблемы экономической психологии.* Т. 1. — М.: Изд-во Ин-та психологии “РАН”, 2004.
30. *Проблемы экономической психологии.* Т. 2. — М.; Изд-во Ин-та психологии “РАН”, 2005.
31. *Социальная психология экономического поведения /* Отв. ред.: А. А. Журавлев, Е. В. Шорохова. — М.: Наука, 1999.
32. *Соціальні аспекти економічної реформи /* За ред.: К. К. Грищенко. — К., 1991.
33. *Спасенников В. В., Новиков В. В., Рогачев В. В.* Социальная и экономическая психология антикризисного управления. — Ярославль: МАПН, 2002. — 63 с.
34. *Спасенников В. В.* Математические методы в экономической психологии и менеджменте. — Калуга: КФ МГЭИ, 2001. — 67 с.
35. *Спасенников В. В.* Политическая и экономическая психология власти как особой формы социальных отношений // Психология и экономика / Науч. тр. 1-й Всероссийской науч.-практ. конф. РПО. — Калуга: КФ МГЭИ, 2000. — С. 104–116.
36. *Тышка Т., Соколовска Й.* Когнитивные представления о социально-экономических представлениях // Психол. журн. — 1993. — № 3. — Т. 14. — С. 67–78.
37. *Тимошенко О. А.* Экономическая психология — наука будущего века // Сб. науч. трудов. — Ставрополь: Северо-Кавказский гос. техн. ун-т, 2002. — 155 с.
38. *Управление человеческими ресурсами /* Под ред. А. Я. Кабанова. — М.: Прогресс, 1990.
39. *Фрейд З.* Психология бессознательного. — М.: Просвещение, 1989.
40. *Шумейкер П.* Модель ожидаемой полезности: разновидности, подходы, результаты и пределы возможностей // THESIS: риск, неопределенность, случайность. — 1994. — Вып. 5. — С. 29–80.
41. *Ядгаров Я. С.* История экономических учений. — М.: Гонфра, 1996.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Економічна психологія”	3
Зміст дисципліни “Економічна психологія”	4
Питання для самоконтролю	8
Теми контрольних робіт	10
Список літератури	11

Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*
Редактор *О. І. Маєвська*
Комп’ютерне верстання *М. М. Соколовська*

Зам. № ВКЦ-2712

Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*

Надруковано в друкарні ДП «Видавничий дім «Персонал»